

Gondolatok a székely harisnya története kapcsán

Nyugati átvétel vagy szkíta örökség?

Napjainkra a székely ruha és vele a székely harisnya kikopott a mindennapi használatból, de ünnepnapokon még megjelenik, szimbolikus jelleget öltve. A mai székely harisnyához hasonló szűk nadrág eredetét, fejlődését tekintve több elmélet körvonalazódott. A székely harisnya eredetét és kialakulását vizsgálva, a szakirodalom általában a XVI-XVII. századra teszi a kezdeteket, esetleg, a Képes Krónikára hivatkozva, a XIV. századi nyugati divat hatását sejtik. A székely harisnya ma is ismert, végső formáját az osztrák hatalom által szervezett határőrségnek tulajdonítják.

Igaz, hogy dokumentálni nagyon nehéz, az írott források későiek, ábrázolva csak a templomfreskókon jelenik meg. Nagy Szabó Ferenc emlékiratában az 1605. évi eseményekkor így ír: „Medgyest pedig megadák és abba négyszáz székelyt küldének és bébocsátták, de egynéhány nap múlván, a ki el nem szaladhata benne, és a falan ki nem teheté a harisnyát, azt levágják – a jó borért így járának.”¹ Az idézet egy kevésbé dicsőséges pillanatot rögzít a székelyek történetéből, de már ekkor, az 1600-as évek elején a harisnya mint a székelyek szimbóluma jelenik meg. Időben közel vagyunk a harisnya legkorábbi ránk maradt erdélyi írott forrásához.²

Vannak jelek, hogy a harisnya korábbi korokban is használatos volt olyan népek által, akik valamilyen kapcsolatban, talán rokonságban álltak a székelyekkel.

A nevezett öltözetdarab történelmében kutakodva ugorjunk az időben az avarokhoz. A *Suda Lexikon*³ IX. századi avarságról szóló részleteiből tudjuk: „Hogy a bolgárok kedvüket lelték az avarok viseletében, arra cserélték fel a magukét, és mostanáig ezt viselik.”⁴ Olajos Teréz az idézethez a következő kommentárt fűzte: „...a pogány bolgárok megkedvelték az avar ruhaviseletet, s a kereszténységre áttérő bolgárok a nadrág (femoralia) viseléséről kérték ki a pápa véleményét...”⁵ A fentiekből kitűnik, hogy az avarok már a IX. század előtt nadrágot viseltek, amelynek pontos formája nem ismert, de lehetett combra tapadó harisnya is. A történészek újabban már elfogadják, hogy az avarok megérték a magyarok Kárpát-medencei betelepülését, sőt egyesek úgy gondolják, hogy az Árpád-kori lakosság nagyobb részét az avarok képezték.

Lépünk az időben még korábbra, a szkítákhoz. Dárius perzsa király i. e. 515 körül épített persepolsi palotájának díszítésére kőbe faragott reliefet alkalmaztak. A ma is látható domborművek egy része Dáriusnak ajándékokat vivő népek küldöttségeit ábrázolja, köztük szkítákat is. A mellékelt ábrán, melyet Gyöngyössi János készített több fotó felhasználásával, a szkíta küldöttség szerepel. Megfigyelhetjük, hogy a szkíták fegyveresen, vezetőjük egy perzsa által kézen fogva, vezetve jelenik meg, ami arra utal, hogy szabad emberek, nem alávetettek. A dombormű alkotója a legfőbb jellemvoná-

sokat ábrázolta. Az első személy, a vezető visszacsapó íjat tart a kezében. A következő szép lovat vezet, a harmadik ékszereket fog. Eddig egyezik a szkítákról ránk maradt ismeretekkel: lovas harcosok voltak, íjaikról voltak híresek és a régészek sok szkíta arany kincsletet találtak sírmellékletként. A következő három személy ruhaajándékot visz, kettő felső ruházatott, míg az utolsó harisnyát. Jól kivehető a harisnya mérete, mely alulról fölfelé legalább combtőig érhetett és lábfeje is volt. Sajnos nem látszik, hogy egy pár harisnya vagy harisnyanadrág van a szkíta küldött kezében. Azt viszont bátran állíthatjuk, hogy Dárius király idejében a harisnya épp úgy szimbolikus jelzője volt a szkítáknak, mint az 1600-as években a székely harisnya a székelyeknek.

Talán a székelyek eredetére vonatkozó kutatások haladtával érdemes volna a „székely harisnya” történetére visszatérni, lehet, hogy nem nyugati hatás eredménye, hanem korábbi időszak öröksége.

Kolumbán-Antal József

1. *Erdély Öröksége. Erdélyi emlékirók Erdélyről.* III. Bp., 1993. 44.
2. *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár.* IV. Szerkesztette Szabó T. Attila. Buk., 1984. 1080. Lásd még Nagy Jenő: Adatok a székely posztó-harisnya fejlődéstörténetéhez. In: *Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára.* Kolozsvár, 1957. 479.
3. A 10. század végén, Bizáncban íródott betűrendes lexikon.
4. Olajos Teréz: *A IX. századi avar történelem görög nyelvű forrásai.* Szegedi Középkortörténeti Könyvtár, 16. Szeged, 2001. 26
5. Uo. 23.

